

Tworzenie warunków do rozwoju kultury fizycznej a konstytucyjne i ustawowe zadania uczelni

Szkolnictwo wyższe stanowi w demokratycznym państwie prawnym i demokratycznym społeczeństwie bardzo dynamicznie rozwijający się obszar życia społecznego. Rola edukacji w procesie najszerzej rozumianego rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturowego współczesnego świata jest niekwestionowana. Dotyczy to realizowania podstawowych zadań uczelni wyższych, takich jak kształcenie, ale również profili ich działalności o charakterze akcesoryjnym, do których należy społeczny rozwój kulturalny czy też sportowy.

Podstawą funkcjonowania publicznych uczelni jest treść art. 70 Konstytucji RP¹, stanowiącego, iż każdy ma prawo do nauki, a dostęp do nauki w publicznych placówkach jest bezpłatny. Z treści tej regulacji konstytucyjnej w sposób jasny i niebudzący wątpliwości wynika, że prawo do nauki jest prawem każdego obywatela niezależnie od jakichkolwiek jego cech. Zgodnie z art. 70 ust. 4 Konstytucji RP zapewnienie równego i powszechnego dostępu do wykształcenia jest zadaniem władz publicznych, dlatego też podstawowym elementem powszechnego systemu kształcenia są publiczne szkoły wyższe. Uczelnie, jako część systemu nauki polskiej i systemu edukacji narodowej, są podmiotami wobec których następuje przekazanie przez organy władzy państwowej części swego władztwa i mienia w celu realizacji zadań publicznych.

Z kolei art. 68 ust. 5 Konstytucji stanowi, że władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Przywołane unormowanie stanowi jedyną regulację o randze konstytucyjnej związaną z kulturą fizyczną, a zatem pośrednio i ze sportem. Jego wykładnia prowadzi do wniosku, iż kultura fizyczna nie jest domeną państwa, lecz przede wszystkim sferą wolności obywatelskiej. Jednocześnie przywołana norma konstytucyjna zawiera nakaz skierowany do władz publicznych w zakresie wspierania kultury fizycznej, ze szczególnym uwzględnieniem kultury fizycznej dzieci i młodzieży. Obowiązek ten wynika z faktu, że sport jest dobrem publicznym, które państwa powinno wspierać ze względu na jego znaczenie społeczne i edukacyjne.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że przepis art. 68 ust. 5 Konstytucji pozwala sformułować dwie główne zasady w zakresie regulacji prawnej kultury fi-

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.

zycznej, w tym sportu: podstawową zasadę wolności uprawiania i organizowania kultury fizycznej oraz uzupełniającą zasadę pomocniczości państwa we wskazanym zakresie. Przy tym znaczna część aktywności studenckiej w zakresie kultury fizycznej (w tym sportu) realizowana jest poza sferą regulacji prawnych.

We współczesnym świecie ogólne pojęcie sport określa aktywność fizyczną jednostek i grup oraz jej organizowanie w różnych formach i dla różnych celów. W tym rozumieniu sport obejmuje sport akademicki, sport kwalifikowany, jak i sport dla wszystkich, jako rekreację ruchową. W ramach różnego rodzaju programów rozwoju społeczeństwa przez kulturę fizyczną w postaci Strategii Rozwoju Sportu w Polsce do roku 2015, przyjętą przez Radę Ministrów w dniu 11 lutego 2003 roku, zaktualizowaną w styczniu 2007 roku czy też Programu rozwoju sportu do roku 2020², celem strategicznym jest budowanie aktywnego i sprawnego społeczeństwa. Realizacja tego celu ma przyjąć postać działań zmierzających do ograniczenia siedzącego trybu życia, zmniejszania liczby osób z nadwagą i otyłością, wykształcenia w społeczeństwie świadomości w zakresie wartości aktywnego wypoczynku oraz korzystnych nawyków aktywnego spędzania czasu wolnego. Podobnie można postrzegać wspieranie przez państwo badań naukowych na rzecz rozwoju sportu akademickiego³. Ten cel wpisuje się w pojmowanie sportu w rozwiniętych społeczeństwach, jako dobra powszechnego, dostępnego w różnych formach dostosowanych do możliwości i zainteresowań obywateli. Wszakże z dostępnych opracowań wynika, iż jedynie ok. 7% Polaków deklaruje systematyczną aktywność fizyczną, 33% czyni to raz w tygodniu, 12% rzadziej⁴, ale przynajmniej raz w miesiącu, natomiast pozostała część społeczeństwa jedynie sporadycznie bierze udział w jakichkolwiek zajęciach służących podniesieniu sprawności fizycznej. Przy tym pomimo stosunkowo dużej popularności idei sportu czy też widowisk sportowych, walory aktywności fizycznej i sportu, uprawianego w różnych, dostępnych dla każdego formach, wciąż raczej dla większości obywateli oznaczają partycypację bierną a nie czynną, pozostając nieznane lub niedoceniane. Często czynnikiem warunkującym taki stan rzeczy jest nie dostępność sportu, lecz uboga oferta programowa dla osób o różnym poziomie sprawności fizycznej.

Problematykę kultury fizycznej regulują w Polsce przede wszystkim przepisy ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie⁵, która określa zasady prowadzenia działalności w zakresie sportu, zasady uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym, a także zadania podmiotów w zakresie organizacji uprawiania sportu kwalifikowanego i współzawodnictwa sportowego. Jej przepisy definiują sport jako wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, roz-

² Uchwała nr 150 Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 2015 r. w sprawie przyjęcia „Programu Rozwoju Sportu do roku 2020”, M. P. 2015, poz. 989.

³ Por. Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. o ustanowieniu programu pod nazwą „Rozwój Sportu Akademickiego”, M.P. 2011, nr 90, poz. 944.

⁴ J. Witek, *Wstęp [w:] Sport i rekreacja a wyzwania współczesnej cywilizacji*, „Zeszyty Naukowe” nr 689, Uniwersytet Szczeciński 2011, s. 7.

⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. 2017, poz. 1463.

wój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach. Sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową składają się na kulturę fizyczną.

W strategię rozwoju sportu wpisywać powinno się szkolnictwo wyższe. Zwłaszcza, że zgodnie z art. 29 obecnie obowiązującej ustawy o sporcie minister właściwy dla szkolnictwa wyższego otrzymał własną kompetencję do wspierania, w tym finansowego, rozwoju sportu w środowisku akademickim. Może on zatem podejmować wiele różnorodnych działań, które uzna za pomocne w rozwoju sportu, nie zawsze sprowadzających się do przekazywania środków finansowych. Środowisko sportu akademickiego będzie więc obejmować publiczne, jak i niepubliczne szkoły wyższe⁶. Z biologicznego i socjologicznego bowiem punktu widzenia, wspomniana w unormowaniach konstytucyjnych i ustawowych kategoria młodzieży obejmuje zwykle osoby przynajmniej do 25 roku życia, a więc również studentów. Z tej normy rangi konstytucyjnej można wnioskować, choćby pośrednio, iż studentom szkół wyższych należy ułatwić uczestnictwo w zorganizowanych formach aktywności fizycznej, także poprzez wydawanie stosownych norm prawnych dotyczących tego zagadnienia. Akt normatywny, który uszczegóławia omawianą materię, to ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym⁷ (dalej p.s.w.). Przepis art. 13 p.o.s. zawiera zakres podstawowych zadań uczelni. Kolejność wymienionych zadań nie ma znaczenia dla ich ważności; wszystkie są jednakowo ważne i wszystkie uczelnia powinna realizować⁸. Niestety w zakresie realizacji zadania szkolnictwa wyższego w zakresie edukacji przez sport, wspierania i podejmowania inicjatyw odnośnie rozwoju sportu akademickiego nie można znaleźć szerszego głosu doktryny. Omówienie tego zagadnienia pozostaje poza zainteresowaniem nauki i ogranicza się jedynie do ogólnego stwierdzenia o potrzebie jego realizacji przy okazji akcentowania realizacji wszystkich wymienionych w przywołanym unormowaniu zadań.

Określenie w przywołanym unormowaniu katalogu podstawowych zadań uczelni, determinuje jednocześnie pozycję prawną tych podmiotów, sytuując je w grupie podmiotów wykonujących zadania publiczne. Brak jest jednak, na gruncie obowiązujących przepisów prawa administracyjnego, definicji legalnej zdań publicznych. W doktrynie i orzecznictwie przyjęło się zatem, że zadaniami takimi określa się te, które ustawodawca wymienia i zalicza do kategorii zadań użyteczności publicznej⁹. W świetle art. 70 Konstytucji RP kształcenie na poziomie wyższym bezspornie uznawane jest za zadanie publiczne. Przekazanie zadań określonych w art. 13 p.s.w. do realizacji uczelniom stanowi element odciążający państwo we wskazanym zakresie. Wprawdzie rezygnacja państwa z bezpośredniej realizacji zadania publicznego pozwala na poczynienie oszczędności, ze względu na brak konieczności utrzymy-

⁶ M. Badura i in., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Komentarz do art. 29, Warszawa 2011.

⁷ Ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 572).

⁸ H. Izdebski, J. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, Komentarz do art. 13.

⁹ Uchwała Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 marca 1997 r., W 8/96, OTK ZU 1/1997, poz. 15.

wania odpowiednich struktur, których zadaniem jest realizacja przedmiotowego obowiązku, niemniej jednak istotne jest, że państwo nie może uchylić się całkowicie od obowiązku finansowania lub współfinansowania przekazanego zadania, gdyż w swej gestii musi zapewnić stosowny nadzór nad jego realizacją. Realizacja zadań ustawowych przez szkoły wyższe musi gwarantować przy tym ich wysoki poziom¹⁰.

Zgodnie z treścią art. 13 p.s.w. do zadań uczelni należy stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów czy też działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych. Zatem działalność uczelni wyższych powinna obok kształcenia obejmować rozwój młodzieży poprzez kulturę fizyczną. Stanowi więc ona jedną z podstawowych ustawowych zadań uczelni, realizowanych poprzez stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów. Obecna regulacja koresponduje z procesem wdrażania tzw. efektów kształcenia. W naszych uczelniach, podobnie jak w uczelniach pozostałych krajów Unii Europejskiej, opis efektów kształcenia stał się podstawową formą opisu kierunków studiów, a skuteczność ich osiągania – podstawą ocen akredytacyjnych. Zaprojektowanie w ten sposób procesu kształcenia stało się autonomicznym zadaniem uczelni, uwolnionym od uprzednio obowiązujących standardów kształcenia. Efekty kształcenia muszą więc obecnie uwzględniać wszystkie podstawowe zadania uczelni, a wśród nich, w szczególności wspomniane stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów. Ponadto wdrażana idea Europejskich Ram Kwalifikacji, umożliwiająca porównywalność dyplomów na europejskim rynku pracy powoduje, iż efekty kształcenia muszą być skonstruowane tak, by poza określeniem odpowiedniego zasobu wiedzy oraz umiejętności, uwzględniały także tzw. kompetencje personalne i społeczne, odgrywające pierwszorzędą rolę w pracy zawodowej. Pośród tych kompetencji znajdujemy wszechstronny rozwój osobowy, postawę aktywności i uczestnictwa, umiejętność współdziałania w zespole itp. Programy studiów będą musiały zawierać zatem zajęcia dydaktyczne, kształtujące te kompetencje, a ponad wszelką wątpliwość zajęcia wychowania fizycznego i kultura fizyczna są doskonałym polem kształtowania tych kompetencji, zwłaszcza na niższych latach studiów. Z powyższego wynika, że rola zajęć wychowania fizycznego, a także różnorodnych form sportu akademickiego w nowym kontekście ulega jeszcze wzmocnieniu i powinna doprowadzić do rozkwitu tych zajęć oraz do istotnej poprawy aktywności studentów na tym polu.

Wskazać jednak należy, iż p.s.w. nie przesądza czy uczestnictwo studentów w rozwoju fizycznym, sportowym ma być obowiązkowe, czy też dobrowolne. W świetle obecnie obowiązujących regulacji można bowiem uznać, że uczelnie wyższe, które nie prowadzą studiów stacjonarnych, nie mają obowiązku wprowadzania zajęć z tego przedmiotu do programów dydaktycznych. Biorąc jednak racje zdrowotne, wynikające z faktu, iż aktualnie ponad 90% studenci studiów niestacjonarnych to rówieśnicy studentów stacjonarnych programy obu toków studiów winny uwzględniać (i w niektórych przypadkach uwzględniają) wychowanie fizyczne, choć jednak w przypadku studentów zaocznych i wieczorowych na zasadzie przedmiotu fakultatywnego. Można jedynie ubolewać, iż w ustawie o sporcie nie wprowadzono regu-

¹⁰ Por. P. Chmielnicki, P. Stec. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, 2017, Komentarz do art. 13.

lacji obecnej w ustawie z 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej¹¹, która w przepisie art. 19 ust. 1 stwierdzała wyraźnie obowiązek realizowania przez szkoły wyższe programów kształcenia z uwzględnieniem zajęć wychowania fizycznego. Pewnym rozwiązaniem była do 1 października 2011 r. delegacja zawarta w art. 9 p.s.w., która nakładała na ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego obowiązek wydania rozporządzenia określającego standardy kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, uwzględniające kwalifikacje, jakie powinien posiadać absolwent tych studiów, ramowe treści kształcenia, czas trwania studiów i wymiar praktyk oraz wymagania dla poszczególnych form studiów, a także tryb tworzenia i warunki, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, uwzględniając zakres treści programowych poszczególnych kierunków studiów wchodzących w skład makrokierunku lub studiów międzykierunkowych oraz dbając o jakość kształcenia. Te wymogi obejmowały także „indeks” przedmiotów o charakterze ogólnym (do których zalicza się również wychowanie fizyczne). Rozporządzenie ministra nauki i szkolnictwa wyższego z 12 lipca 2007 r., które przewidywało więc jednolity wymiar wychowania fizycznego na studiach stacjonarnych w liczbie 60 godz. dydaktycznych w ciągu całego toku studiów¹². Jednak szczegółowy tok realizacji tych zajęć został przekazany do wyłącznej kompetencji organów szkół wyższych (senatów, rad wydziałów, rad instytutów). Aktualnie kwestie te reguluje Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia¹³. Wzorcowe efekty kształcenia obowiązują dla studiów pierwszego i drugiego stopnia dla kierunków pedagogika, filozofia, matematyka, instrumentalistyka, elektronika, analityka medyczna i elektroradiologia. W przypadku kierunków pozostałych oraz kierunków prowadzonych przez szkoły wyższe posiadające uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego na danym kierunku obowiązuje Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia¹⁴. W przypadku więc szkół prowadzących kształcenie na podstawie programów autorskich, rozporządzenie wskazuje w § 4 pkt 10 jedynie, iż program studiów dla kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia określać powinien liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z wychowania fizycznego. Dostrzegalna jest więc duża liberalizacja w kwestii kształtowania wymiaru godzin przewidzianych na wychowanie fizyczne studentów.

¹¹ Ustawa z 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (t.j. Dz.U. 2007, nr 226, poz. 1675).

¹² Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U.z 2007, nr 164, poz. 1166).

¹³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 1273).

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz.U. 2014 r., poz. 1370).

Dotychczasowa praktyka na uczelniach publicznych, jak też prywatnych wskazuje, że zajęcia z wychowania fizycznego realizowane są najczęściej na pierwszym roku studiów I stopnia lub studiach jednolitych magisterskich. Wyjątkowo można zaobserwować realizację tych zajęć w toku studiów II stopnia. Wspomniane wyżej regulacje ustanawiają jedynie minimalny wymiar zajęć z wychowania fizycznego przypadającą na studenta. Nie ma oczywiście przeszkód natury prawnej, aby właściwe organy autonomicznej szkoły wyższej mogły podnosić ten wymiar. Jest to jednak limitowane przesłankami natury ekonomicznej, głównie uczelnianymi zasobami wychowania fizycznego w zakresie wykwalifikowanej kadry czy też infrastruktury. Czasami w grę wchodzi dodatkowe okoliczności, w tym koszty wynajmu zewnętrznych obiektów sportowych. W praktyce, wyższy wymiar godzin wychowania fizycznego spotyka się na niektórych uczelniach niepublicznych – bardziej zasobnych pod względem finansowym. Biorąc jednakże pod uwagę, iż 1 pkt ECTS odpowiada wymiarowi 15 godzin edukacyjnych, można przypuszczać, iż w przypadku szkół wyższych, które chociażby ze względów technicznych i finansowych będą wykazywały problemy w zakresie wprowadzania wychowania fizycznego do programów kształcenia, ich wymiar może być niewielki. Nie można mimo to pominąć faktu, że programy kształcenia muszą przewidywać choćby minimalny wymiar godzin wychowania fizycznego, gdyż jego ograniczenie przez organy szkoły wyższej bądź całkowita likwidacja zajęć z tego przedmiotu byłaby niewątpliwie działaniem *contra legem*, powodującym określone działania nadzorcze ministra wobec władz uczelni, określone w przepisach p.s.w.

Pojęcie kultura fizyczna oznacza nie tylko wychowanie fizyczne, ale także sport, rekreację i rehabilitację ruchową. W związku z tym nie budzi wątpliwości, iż aby wywiązać się ze swojego ustawowego obowiązków uczelnia wyższa musi nie tylko realizować swoje zadania przez obowiązkowe zajęcia wychowania fizycznego, ale powinna również zapewniać możliwość uczestniczenia w zajęciach sportowych, rekreacyjnych wszystkim studentom, którzy chcą aktywnie fizycznie spędzać czas wolny. W środowisku akademickim zadanie uczelni jawi się jako wykształcenie potrzeby zdrowego stylu życia poprzez upowszechnianie sportu i rekreacji. W szczególności cel ten winien być realizowany poprzez doskonalenie uczelnianego systemu współzawodnictwa sportowego, w tym organizację rozgrywek i zawodów; opracowanie i realizację atrakcyjnych form zajęć sportowo-rekreacyjnych; dążenie do zdobywania przez studentów powszechnej umiejętności pływania; kontynuację organizacji wypoczynku letniego i zimowego czy też promowanie postaw aktywności sportowej wśród studentów i pracowników. Zasadne są przy tym także działania polegające na partycypacji uczelni wyższej w organizowaniu imprez sportowych o szerokim zasięgu społecznym, lokalnym, krajowym czy międzynarodowym, udział studentów w rywalizacjach sportowych i promowanie wyników sportowych studentów, realizowanie programu stypendiów sportowych, współpraca z klubami sportowymi, budowanie nowoczesnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

Uprawianie sportu to ważny element profilaktyki i dbałości o stan społeczeństwa, szerszego dostępu obywateli, to również walka z negatywnymi zjawiskami i patologiami społecznymi. W ramach tak pojmowanego pojęcia sport akademicki ma za zadanie z jednej strony dostarczać bodźców aktywizacji ruchowej młodzieży i wyposażać ją we wzory zachowań, z drugiej zaś tworzyć nawyki uczestnictwa

w ruchu sportowym przez całe życie, rozwijając w tym zakresie ogólne kryterium prowadzenia przez uczelnie kształcenia na poziomie wyższym. Niezależnie od obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego, które przewidziane są programami kształcenia na wszystkich kierunkach studiów, osoby studiujące powinny mieć możliwości uczestnictwa w inicjatywach i zajęciach sportowych, przy czym oferty tego rodzaju i formy zajęć winny spełniać kryteria nowoczesności i atrakcyjności, gdyż poprzez takie właściwe podejście i realizację absolwenci staną się kreatorami sportu i zdrowego stylu życia w swoich środowiskach pracy i zamieszkania. Poziom sprawności fizycznej jest zarówno podstawą sportu kwalifikowanego, w sensie wyselekcjonowania młodzieży uzdolnionej sportowo, jak i sportu powszechnego w zakresie kształtowania nawyków sportowych u młodzieży w perspektywie ich całego dorosłego życia. Osiągnięta w ten sposób będzie wartość dodana edukacji w szkolnictwie wyższym.

W misję edukacyjną uczelni wyższych wpisuje się w edukacja fizyczna w postaci swoistej transmisji dorobku kultury fizycznej. Stanowi ona proces oddziaływania na sferę intelektualną, sprawnościową i emocjonalną człowieka, którego celem jest wspomaganie rozwoju fizycznego, motorycznego i zdrowia oraz przygotowanie do podtrzymywania i pomnażania tych właściwości w późniejszym życiu. Często objawia się on w postaci przekazu wzorów wartości i wzorów zachowań, który umożliwia człowiekowi korzystanie ze zdobyczy kultury fizycznej i pomnażanie jej dorobku oraz odróżnianie dobra od zła, a tym samym dokonywanie właściwych wyborów. Kulturę i wychowanie fizyczne należy z tego względu traktować jako nieprzerwany ciąg nawarstwiających się i wzajemnie dopełniających kręgów działań wychowawczych w szerokim tego słowa znaczeniu, a więc jako proces, któremu początek wyznacza akt narodzin dziecka i który biegnie nieprzerwanie aż do schyłku ludzkiego życia. Wychowanie należy przy tym postrzegać jako warunek zdrowia, które aby było odpowiednio chronione, wymaga od jednostki ludzkiej odpowiedniego poziomu edukacji. Kształtowanie osobowości, formułowanie przekonań i postaw jest procesem ustawicznego kształcenia, w mechanizm którego włączone są uczelnie wyższe. W ramach szerokiego profilu edukacyjnego celem kształcenia i wychowywania na poziomie szkolnictwa wyższego w odniesieniu do kultury fizycznej jest stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju fizycznego studentów. Przy tym jednak program wychowania nie może być ograniczony jedynie do wskazania celów kierunkowych, ale zawierać konkretne cele instrumentalne. Celem naczelnym będzie więc doskonalenie jednostki w zakresie funkcji psychomotorycznych, ale również ukształtowanie u niej systemu wiedzy, umiejętności i nawyków oraz postaw wobec kultury fizycznej, który w przyszłości przejawiać się będzie w dążeniu i działaniu na rzecz utrzymania przez całe życie wysokiej sprawności fizycznej i zdrowia. Celami kierunkowymi będą trwałe, pozytywne postawy wobec określonych wartości kultury fizycznej, w szczególności odnoszących się do sprawności, budowy, higieny, zdrowia. Jest to istotne z uwagi na fakt, iż w tzw. okresie produkcyjnym pomiędzy uzyskaniem pełnoletniości a zakończeniem aktywności zawodowej, jednostki ludzkie postępują według wzorców nabytych w wcześniejszych okresach rozwoju. Przejawia się to w realizowaniu własnych programów podtrzymywania zdrowia i sprawności fizycznej na bazie wyniesionych także ze okresu studiów wiadomości, umiejętności i nawyków oraz postaw osobowościowych. Istotne jest, iż współcześ-

nie przy odpowiednich warunkach wychowanie fizyczne wywołuje konieczne skutki pozabiologiczne poprzez wspomaganie innych działań wychowania jednostki. Specyfiką tego procesu jest, iż jego skutki widoczne są dopiero po ustaniu procesu wychowawczego. Kształtuje ono także postawy współzawodnictwa odgrywającego w obecnej rzeczywistości wychowawczej niezaprzeczalnie ważną funkcję, a w edukacji fizycznej będąc cechą nieodzowną. Umożliwia ono ukierunkowanie także na samodoskonalenie. Wysilek wychowawczy zmierza do rozwinięcia i wzbogacenia osobowości człowieka, przygotowania go do świadomego decydowania o własnym losie, wynosi go ponad świat rzeczy i zjawisk, które może on wedle własnej woli i potrzeb organizować i określać wobec nich własny stosunek.

Wychowanie fizyczne jest zamierzoną działalnością w szkolnictwie wyższym, wyznaczającą zachowanie człowieka w stosunku do jego fizycznej postaci, pełniącą funkcję stymulującą pojmowaną jako siła napędowa procesu wychowania, nawiązująca do rozwoju jednostek, w tym studentów. Realizowanie jej przy pomocy odpowiednich stymulatorów, z których w działalności szkół wyższych na plan pierwszy wysuwa się poziom przygotowania pedagogicznego czy też tendencje danego środowiska. Przejawem tej funkcji są różnego rodzaju zajęcia sportowe, treningi umożliwiające rozwijanie i doskonalenie społeczności akademickiej w ujęciu ogólnym, jak i osób, których edukacja fizyczna jest ukierunkowana na określony profil. Nie można także pominąć działań zmierzających do rozwoju procesu przystosowywania się jednostek do warunków środowiskowych, w tym warunków społecznych. Szkolnictwo wyższe ma zatem również za zadanie wpływanie i rozwijanie cech znamienych dla środowiska, grupy zawodowej czy uprawianej dyscypliny sportu. System pedagogiczny ułatwia to stwarzając wiele sytuacji uczących jednostkę w bezpośredni lub pośredni sposób reakcji prawidłowych i celowych. Czynniki te także kształtują wartości, które są zarówno przyczyną, jak i skutkiem upowszechniania kultury fizycznej. Wzrasta zatem rola autoedukacji w związku z podnoszeniem się poziomu wykształcenia, a więc świadomości i odpowiedzialności ludzi za los własny i społeczny.

Istotnym czynnikiem kształtowania postaw studentów w zakresie możliwości upowszechniania szeroko pojętej kultury fizycznej oraz rozwoju sportu akademickiego, są także uwarunkowania środowiskowe i w pewnym stopniu moda na sport. Z tego powodu każdym działaniem organizacyjnym szkół wyższych odpowiada ich postawa wobec wychowania fizycznego. Przeciętny student pierwszego rocznika studiów jest osobą pełnoletnią, ukształtowaną pod względem rozwoju biologicznego i określonych predyspozycji fizycznych, a wychowanie fizyczne w szkole wyższej jest ostatnim okresem, w którym jest jeszcze możliwa, zwykle niewielka, korekta jego nawyków i zachowań. Z drugiej strony funkcjonujący w Polsce od zmian ustrojowych w 1989 r. model „państwa prawa” wymaga, aby wszystkie obowiązki pełnoletnich obywateli, w tym także w zakresie odbywania zajęć dydaktycznych jednoznacznie wynikały z dyspozycji określonych w aktach normatywnych. To stanowisko wynika również z ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i sądownictwa administracyjnego. Słabą stroną obecnej legislacji, która powodowana jest przyjęciem liberalnej, indywidualistycznej koncepcji praw jednostki i samoograniczenia się władzy publicznej, w przeciwieństwie do rozwiązań poprzednio obowiązujących jest to, że nie przesądzają one o obowiązku w zakresie

kształcenia z uwzględnieniem kreowania kultury fizycznej, a p.s.w. formułuje wychowanie fizyczne w sposób deklaratywny i ogólnikowy. Obowiązek uczestnictwa studenta w zajęciach wychowania fizycznego, na równi z innymi zajęciami o charakterze obligatoryjnym, wynikającymi z programu studiów, można wyprowadzić jedynie z przepisów ustawy.

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, iż program rozwoju kultury fizycznej w środowisku akademickim powinien zawierać cele i środki ich realizacji zgodnie z oczekiwaniami społeczności akademickiej i aspiracjami uczelni oraz być skorelowany z działaniami uczelnianych wiodących klubów i organizacji sportowych. Sprawami priorytetowymi w podejmowanej działalności powinny być funkcje zdrowotne, społeczne i wychowawcze kultury fizycznej oraz kreowanie pozytywnych zachowań i profili wśród braci akademickiej. Nie ulega wątpliwości bowiem, że kultura fizyczna jest częścią składową ogólnej kultury społeczeństwa, w tym ośrodków akademickich. Jej znaczenie wynika z przesłanek historycznych i tradycji oraz rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa. Tak pojmowana kultura fizyczna sprzyja:

- a. prawidłowemu rozwojowi biologicznemu społeczeństwa,
- b. podnoszeniu zdrowotności społeczeństwa,
- c. kreowaniu pozytywnych wzorów osobowych,
- d. realizacji celów wychowawczych,
- e. przeciwdziałaniu rozszerzaniu się zjawisk patologicznych wśród społeczeństwa, a zwłaszcza wśród młodzieży.

Zdrowy i wykształcony człowiek łatwiej przystosowuje się do zmieniających się warunków gospodarowania i rynku pracy, ujawnia więcej przedsiębiorczości, jest animatorem postępu. Powinno być to zgodne z ogólną tendencją w Polsce, gdzie podobnie jak w innych krajach wspólnot europejskich, kultura fizyczna jest trwałym elementem polityki państwa. Stąd też uczelnie wyższe są również odpowiedzialne za jej stan oraz rozwój wszystkich jej dziedzin. Przy tak określonych wartościach, roli i powinnościach – inicjowanie programowania działań w sferze kultury fizycznej jest kompetencją i obowiązkiem właściwych organów uczelni, natomiast za realizację celów i zadań odpowiedzialne są m.in. stowarzyszenia i związki stowarzyszeń kultury fizycznej. Sport akademicki należy traktować jako działalność sportową w środowisku studenckim – zarówno sport masowo (rekreacja), jak i wychynowy. Jednakże w świetle omówionych powyżej regulacji nie zawsze cel ogólnie pojmowanego państwa (w tym szkół wyższych) jest skorelowany z faktycznymi warunkami określanymi w regulacjach normatywnych. Tworzenie więc warunków do rozwoju kultury fizycznej nie zawsze jest bezpośrednio skierowane na realizację konstytucyjnych i ustawowych zadań uczelni. Jednakże istotne jest, że realizowanie zadań z zakresu rozwoju sportu akademickiego należy do ustawowych zadań szkół wyższych. Zatem zadania te nie tylko uczelnie mają podejmować, ale istnieje, wynikający z przytaczanych przepisów, obowiązek ich realizacji. Uczelnie mają zatem obligatoryjnie podejmować różne inicjatywy zmierzające do rozwoju sportu akademickiego, który jest nieodzowną sferą ich działalności obok tej związanej z kształceniem na poziomie wyższym. Realizacja tych zadań oczywiście zależy od wielu czynników, poziomu finansowania, ale i dobrej praktyki czy też swojego dorobku akademickiego.

STRESZCZENIE

Szkolnictwo wyższe stanowi jeden z elementów systemu edukacji w demokratycznym państwie prawnym i demokratycznym społeczeństwie. Do obowiązków uczelni wyższych poza kształceniem należy również działanie na rzecz rozwoju sportu akademickiego, jako jednego z zadań wynikających z obecnych regulacji prawnych. Realizacja tego celu wpisuje się w pojmowanie sportu w rozwiniętych społeczeństwach jako dobra powszechnego, dostępnego w różnych formach dostosowanych do możliwości i zainteresowań obywateli.

W misję edukacyjną uczelni wyższych włączona jest edukacja fizyczna w postaci swoistej transmisji dorobku kultury fizycznej. Stanowi ona proces oddziaływania na sferę intelektualną, sprawnościową i emocjonalną człowieka, którego celem jest wspomaganie rozwoju fizycznego, motorycznego i zdrowia oraz przygotowanie do podtrzymywania i pomnażania tych właściwości w późniejszym życiu. W ramach szerokiego profilu edukacyjnego celem kształcenia i wychowywania na poziomie szkolnictwa wyższego w odniesieniu do kultury fizycznej jest stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju fizycznego studentów. Zatem zadania te nie tylko uczelnie mają podejmować, ale istnieje prawny obowiązek ich realizacji. Uczelnie mają zatem obligatoryjnie podejmować różne inicjatywy zmierzające do rozwoju sportu akademickiego, który jest nieodzowną sferą ich działalności obok tej związanej z kształceniem na poziomie wyższym. Realizacja tych zadań oczywiście zależy od wielu czynników, poziomu finansowania, ale i dobrej praktyki czy też swojego dorobku akademickiego. W zakresie realizacji zadania szkolnictwa wyższego w postaci edukacji przez sport, wspierania i podejmowania inicjatyw odnośnie do rozwoju sportu akademickiego nie można znaleźć szerszego głosu doktryny. Omówienie tego zagadnienia pozostaje poza zainteresowaniem nauki i ogranicza się jedynie do ogólnego stwierdzenia o potrzebie jego realizacji przy okazji akcentowania wszystkich wymienionych w przywołanym unormowaniu zadań.

Słowa kluczowe: kultura fizyczna, sport akademicki, warunki dla rozwoju sportu, zadania uczelni w zakresie rozwoju sportu

SUMMARY

Higher education is one of the elements of the education system in a democratic state of law and a democratic society. Apart from education, the duties of universities also include activities for the development of academic sport as one of the tasks resulting from the current legal regulations. The implementation of this objective is part of the understanding of sport in developed societies as a general good, available in various forms adapted to the possibilities and interests of citizens. The educational mission of universities includes physical education in the form of a specific transmission of the physical education achievements. It is the process of affecting the intellectual, fitness and emotional realities of man, whose aim is to support physical, motor and health development and to prepare to sustain and multiply these properties later in life. Within the broad educational profile, the aim of education and upbringing at the level of higher education in relation to physical culture is to create optimal conditions for the physical development of students. Therefore, these tasks are not only to be undertaken by universities, but there is a legal obligation to implement them. Universities are, therefore, obligatorily undertaking various initiatives aimed at the development of academic sport, which is an indispensable sphere of their activities alongside those related to higher education. The implementation of these tasks obviously depends on many factors, the level of funding, but also good practice or your academic achievements. In terms of the implementation of the task of higher education in the form of education through sport, support and taking initiatives regarding the development of academic sport, the broader voice of doctrine can't be found. Discussing this issue is beyond the interest of science and is limited to a general statement about the need to implement it while emphasizing all the tasks mentioned in the referenced regulation.

Keywords: physical culture, academic sport, conditions for sport development, university tasks in the field of sports development

Bibliografia

Literatura

1. Badura M. i in., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Komentarz do art. 29, Warszawa 2011.
2. Chmielnicki P., Stec. P. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2017.
3. Izdebski H., Zieliński J., *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015.
4. Witek J., *Wstęp*, [w:] *Sport i rekreacja a wyzwania współczesnej cywilizacji*, „Zeszyty Naukowe” 2011, nr 689.

Akty prawne i uchwały

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 z późn. zm.
2. Ustawa z 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, Dz.U. z 2007, nr 226, poz. 1675
3. Ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. z 2012 r., poz. 572.
4. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. z 2017, poz. 1463.
5. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz.U. z 2007, nr 164, poz. 1166.
6. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia, Dz.U. z 2013 r., poz. 1273
7. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, Dz.U. z 2014 r., poz. 1370.
8. Uchwała nr 150 Rady Ministrów z dnia 31 sierpnia 2015 r. w sprawie przyjęcia „Programu Rozwoju Sportu do roku 2020”, M.P. 2015, poz. 989.
9. Uchwała Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 marca 1997 r., W 8/96, OTK ZU 1/1997, poz. 15.

Inne

1. Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. o ustanowieniu programu pod nazwą „Rozwój Sportu Akademickiego”, M.P. 2011, Nr 90, poz. 944.